

HOE SCHRIJF IK EEN WERKSTUK HISTORISCHE TAALKUNDE?

1. Algemeen: Inhoud, vorm & stijl

1.1 De waarde van een werkstuk wordt enkel en alleen op grond van de inhoud vastgesteld. Dit neemt niet weg dat eerst voldaan moet worden aan de randvoorwaarde: de aanwezigheid van een gestructureerde, heldere, zakelijke en nauwkeurige tekst. De tekst moet in correct Nederlands (inclusief consequente spelling en interpunctie) geschreven zijn.

1.2 Een werkstuk is bijna altijd een verslaglegging van wat je hebt gedaan. Daarin hoort beslist ook het noemen van punten waar je wel over nagedacht hebt, maar waar je niet bent uitgekomen. Het formuleren van een niet opgelost probleem is immers óók een bijdrage aan de wetenschap.

1.3 De informatie die in het werkstuk staat moet van dien aard zijn dat jaargenoten zouden moeten kunnen begrijpen waar het over gaat. Het is niet de bedoeling dat ze eerst allerlei boeken en artikelen moeten lezen voordat ze in de gaten hebben wat nu eigenlijk wordt bedoeld. Het is daarom vaak raadzaam om in een apart hoofdstuk het te onderzoeken onderwerp in een breed kader te plaatsen. Houd bij het schrijven niet zo zeer je eigen gedachtengang aan, maar die van de potentiële lezer.

Voorbeeld

Stel dat je een taalkundige analyse maakt van een 13e-eeuwse Oudrussische oorkonde. Het is dan aan te raden om eerst uit te leggen welke oorkonden en andere teksten je nog meer had in de 13e eeuw en vroeger. Bestaan er van de betreffende oorkonde meerdere afschriften of hebben we met een uniek exemplaar te maken? Wijkt de taal van de oorkonde af van die van andere teksten uit dezelfde periode?

1.4 Ga er vanuit dat de lezer in principe geen tijd heeft om het werk te lezen. Als de lezer niet snel genoeg in de gaten heeft waar het werkstuk over gaat en wat de doelstelling ervan is, dan is de kans groot dat hij of zij vroegtijdig afhaakt. Besteed daarom veel aandacht aan het inleidende hoofdstuk dat je als het visitekaartje van het werkstuk moet zien.

1.5 Ga bij een bespreking van een publicatie altijd zorgvuldig, discreet en volstrekt objectief te werk. Vermijd insinuerende en harde taal. Maak nooit gebruik van uitroeptekens.

1.6 Vermijd “geleerd” taalgebruik van het type “Voorts dient opgemerkt te worden dat ...”.

1.7 Vermijd zo veel mogelijk afkortingen van het type “o.a.”, “m.n.”, “i.h.b.”, “a.h.w.”.

1.8 Wat betreft de lay-out worden drie minimale eisen gesteld: de tekst moet getypt zijn; de regelafstand moet 1,5 zijn; de bladspiegel moet voldoende ruimte laten voor opmerkingen in de marges. Besteed verder aandacht aan een verzorgde, maar wel sobere en functionele vormgeving. Laat je niet verleiden tot het gebruik van de vele overbodige toeters en bellen op de huidige tekstverwerkers.

2. Literatuur zoeken en verwerken

2.1 Als je geen enkel artikel of boek kent over een onderwerp dat je op het oog hebt, raadpleeg dan de volgende bibliografie:

- [Bibliographie linguistique/Linguistic Bibliography](#), 1939ff. (UNESCO). Dit is een uitstekende chronologische-thematische bibliografie die ieder jaar verschijnt (tegenwoordig ook beschikbaar op cd-rom via Kluwer). Helaas loopt zij enkele jaren achter zodat je de nieuwste literatuur nog steeds niet te pakken hebt.

2.2 Voor individuele talen en taalgroepen bestaan er vaak aparte bibliografieën. Het beste kun je kijken op de studiezaal van de betreffende taal, waar de bibliografie(ën) meestal aan het begin van de boekenrij staat/n.

2.3 Een andere mogelijkheid om te beginnen is het intoetsen van trefwoorden in elektronische catalogi van universiteitsbibliotheken. Een lijst met lokale, nationale en internationale bestanden vind je op de site "[Catalogi](#)" van de Leidse UB.

Maak beslist ook gebruik van de elektronische databank van de Modern Language Association (de MLA Bibliography), die online vanaf de site "[Bibliografieën & full text](#)" van de Leidse UB beschikbaar is. Klik op "Inloggen U-LIP" en dan op "Guest Log On". Als je dan in 'Find resources' de term "MLA" invult, verschijnt de toegang tot deze bibliografie.

2.4 Verder is het raadzaam om de laatste jaargangen van de belangrijkste tijdschriften door te bladeren op zoek naar literatuur. Welke tijdschriften je nodig hebt, hangt natuurlijk af van het onderwerp. Ik geef hier de belangrijkste tijdschriften voor Indo-Europese taalvergelijking, en voor Nederlandse taalkunde.

a. Voor Indo-Europees:

- [Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik](#) (ABÄG)
- [Annual of Armenian Linguistics](#) (AAL)
- Baltistica
- [Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur](#) (PBB)
- [Bulletin de la Société Linguistique de Paris](#) (BSL)
- [Diachronica](#)
- Ériu
- Études celtiques

- [Folia linguistica Historica](#)
- [Glotta](#)
- [Historische Sprachforschung](#) (HS; heette tot nr. 100 Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, ZVS; in de wandelgangen echter meestal Kuhn's Zeitschrift genoemd, KZ. Van dit tijdschrift is een [woordindex](#) online beschikbaar)
- [Indogermanische Forschungen](#) (IF)
- [Indo-Iranian Journal](#) (IIJ)
- [Journal of the America Oriental Society](#) (JAOS)
- [Journal of Indo-European Studies](#) (JIES)
- [Kadmos](#)
- Kratylos (Krat.)
- [Language](#) (Lg.)
- Mémoire de la Société Linguistique de Paris (MSL)
- Mnemosyne
- Münchener Studien zur Sprachwissenschaft (MSS)
- Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap (NTS)
- North-Western European Language Evolution (NOWELE)
- Orbis
- Revue des Études Arméniennes (REA)
- [Die Sprache](#)
- Studies in Slavic and General Linguistics (SSGL)
- Tocharian and Indo-European Studies (TIES)
- [Transactions of the Philological Society](#) (TPS)
- Voprosy jazykoznanija (VJa)
- Word
- [Zeitschrift für celtische Philologie](#) (ZCP)

Noot:

Uiteraard zijn er nog veel meer, zowel algemeen taalkundige, als gespecialiseerde op een taal(familie), waarin belangrijke artikelen kunnen staan.

b. Voor Nederlands:

- [Beiträge zur Namenforschung](#) (BNf)
- Handelingen van de (vanaf 1930 Koninklijke) Commissie voor Toponymie en Dialectologie (HCTD)
- [Handelingen van de \(vanaf 1960 Koninklijke\) Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis](#) (HZnMTL)
- [Leuvense Bijdragen](#) (LB)
- [Naamkunde](#)
- Nederlandse Taalkunde (NedTk)
- [De Nieuwe Taalgids](#) (NTg)
- [Taal en Tongval](#) (T&T)
- [Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde](#) (TNL)

- [Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde](#) (VMKA)
- Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (VMKVA)

2.5 Namen van tijdschriften worden gewoonlijk afgekort (zie boven). Uitgebreide lijsten van afkortingen vind je in de in 2.1 genoemde bibliografie.

2.6 Het is zeer belangrijk dat je tijdens het onderzoek een lijst bijhoudt van titels van boeken en artikelen die je hebt geraadpleegd. Een kaartenbak of elektronische databank biedt hier overigens uitkomst. Je kunt op de fiches resp. “velden” bovendien opmerkingen, korte samenvattingen en citaten kwijt.

3. Opbouw van het werkstuk

De gewoonlijk vaste bestanddelen van een werkstuk zijn:

- Omslag/titelpagina:
  - titel
  - naam van de auteur
  - afstudeerrichting/opleiding/universiteit
  - naam van de begeleider[s]
  - maand en jaar van uitgave
- (eventueel:) Voorwoord:
  - ontstaansgeschiedenis van het werk
  - dankwoord
- Inhoudsopgave (zo uitvoerig mogelijk en met paginering)
- Lijst met afkortingen
- Inleiding:
  - probleemstelling
  - doelstelling
  - gekozen methode
  - opbouw van het werk
- Titels van hoofdstukken en kleinere teksteinheden
- Conclusie
- Noten (indien voor eindnoten is gekozen)
- Literatuurlijst

De hoofdstukken (inclusief Inleiding en Conclusie) moeten genummerd worden. Dit geldt ook voor kleinere teksteinheden. Je kunt daarbij één van de volgende twee indelingen aanhouden: “1., 1.1, 1.1.1, 1.1.1.1” of “A, A.I, A.I.1, A.I.1.a”.

4. Citeren

4.1 Plaats citaten altijd tussen dubbele aanhalingstekens: “ ”.

4.2 Citeer absoluut nauwkeurig in de oorspronkelijke taal. Eventuele vertalingen van citaten in een minder gangbare taal kunnen het best in een noot worden gegeven. Welke taal je vertalen moet, hangt af van je begeleider en/of het beoogde lezerspubliek. Als talen die voor een gemiddeld publiek geen vertaling behoeven mag je Duits, Engels en Frans beschouwen – maar ook hierbij kan een zeer technisch citaat soms om een vertaling vragen.

4.3 Plaats korte citaten gewoon in de hoofdtekst, maar zonder langere citaten af door middel van een hele of halve blanco regel onder en boven.

4.4 Markeer weggelaten stukken in een citaat door drie tussen vierkante haakjes geplaatste puntjes: [...].

4.5 Gebruik vierkante haakjes in citaten ook voor je eigen opmerkingen, gevolgd door een gedachtenstreepje en je initialen. Vermijd toevoeging van het betweterige “sic”. Verbeter evidente en voor het betoog onbelangrijke schrijf- en drukfouten stilzwijgend (of zet ook deze tussen vierkante haakjes, maar dan niet gevolgd door je initialen).

Voorbeeld

Je wil in de volgende zin iets verbeteren en toevoegen: “Na de dood van Methodius vluchtten de meeste van zijn lerlingen naar het zuiden”.

Citeer dan als volgt: “Na de dood van Methodius [in het jaar 885 - JS] vluchtten de meeste van zijn le[e]rlingen naar het zuiden”. Of: “[...] vluchtten de meeste van zijn leerlingen naar het zuiden”.

Maar niet: “[...] vluchtten de meeste van zijn lerlingen [sic] naar het zuiden”.

5. Voorbeeldzinnen

5.1 Wanneer je in je betoog voorbeeldzinnen geeft, zet deze dan niet tussen aanhalingstekens, maar zonder ze wel af van de hoofdtekst door middel van een hele of halve blanco regel onder en boven. Gaat het in de voorbeeldzin om een specifiek woord, dan kun je dat cursief plaatsen of onderstrepen.

5.2 Heb je meerdere voorbeeldzinnen, zet er dan tussen haakjes nummers voor, waarnaar je vervolgens in de tekst kunt verwijzen. Wil je een eerder gegeven voorbeeldzin nogmaals aanhalen, dan houdt deze hetzelfde nummer.

5.3 Mocht je de voorbeeldzin uit de literatuur hebben, zet er dan tussen haakjes de benodigde bibliografische informatie achter.

Voorbeeld

In de volgende zinnen komt het partikel *bylo* voor:

(1) Vanju s perva *bylo* i ne zametil. (Turgenev)

(2) On sobralsja *bylo* vyzvat' taksi, no imenno v tu minutu ... (Kaverin)

Vergelijk je nu (1) en (2), dan valt op dat ...

6. Glosseren

6.1 Plaats woorden, waarvan de vorm in een betoog ter discussie staat, cursief of onderstreep ze. Dit geldt ook voor kleinere eenheden dan woorden, mits ze niet fonologisch (door //) of fonetisch (door []) gemarkeerd worden.

6.2 Plaats de vertaling (betekenis) van de in 6.1 genoemde woorden tussen enkele aanhalingstekens: ‘ ’.

6.3 Markeer gereconstrueerde (niet geattesteerde) vormen door een asterisk: *.

6.4 Markeer geconstrueerde onjuiste vormen door twee asterisken: **.

Voorbeelden:

- De reflex van Oersl. *tj is in het OKsl. *št*, zoals bijvoorbeeld in *svěšta* ‘kaars, licht’ (< *svět-ja).
- De loc.pl. van de *ā*-stammen had in het Slavisch klankwettig ***-as* moeten worden, bijvoorbeeld **o ženās ‘over de vrouwen’.

7. Translitereren

7.1 Indien je in de tekst of in de literatuurlijst afzonderlijke woorden of korte citaten geeft die oorspronkelijk in een ander schrift dan het Latijnse alfabet gesteld zijn, is het aan te bevelen om een transliteratie te maken (= een een-op-een omzetting naar het Latijnse alfabet, waarbij de lezer de vorm van het woord in het oorspronkelijke schrift moet kunnen reconstrueren). Het enige schrift waarvoor het in principe aanvaardbaar is om het originele schrift over te nemen in je werkstuk, is het Grieks – maar alleen indien alle lezers Grieks kunnen lezen.

7.2 Voor elk schrift geldt een eigen systeem van transliteratie. Voor de regels die gelden bij het translitereren van het cyrillisch alfabet (bijv. Russisch), zie Jos Schaeken’s [Transliteratie van het cyrillische alfabet](#).

Noot

Enkele oorspronkelijk in het cyrillisch geschreven eigennamen worden echter getranslitereerd op de wijze zoals de persoon in kwestie het zelf doet of deed, bijvoorbeeld cyrillisch N.S. Trubeckoj = N.S. Trubetzkoy (zelden: N.S. Trubeckoj) of cyrillisch A.V. Isačenko = A.V. Issatschenko (maar ook: A.V. Isačenko).

8. Noten

8.1 Plaats noten hetzij onder aan de bladzijde (voetnoten), hetzij op het einde van het werkstuk (eindnoten), en wel vóór de literatuurlijst.

8.2 Probeer noten zo veel mogelijk te vermijden. Gebruik ze alleen voor belangrijke opmerkingen over zijpaden in het betoog. Eenvoudige literatuurverwijzingen horen niet in noten thuis maar in de hoofdtekst (zie 9.2).

9. Literatuurverwijzingen

9.1 Het is niet mogelijk een eenduidig antwoord te geven op de vraag bij welke informatie wel en welke niet een literatuurverwijzing gegeven moet worden. Ga er in het algemeen van uit dat onder jaargenoten bekend veronderstelde informatie geen literatuurverwijzing behoeft. Hoe specifieker de informatie, hoe eerder een verwijzing noodzakelijk is.

Voorbeelden

- Geen literatuurverwijzing bij uitspraken als “Het Sloveens is een Zuidslavische taal” of “Het Macedoons wordt door de meeste Bulgaren niet als een afzonderlijke taal gezien” of “De Kievse Bladen zijn een Oudkerkslavisch handschrift”.
- Wel een literatuurverwijzing bij uitspraken als “Een enkeling beschouwt de Kievse Bladen als een recente vervalsing (zie m.n. Hamm 1979)” of “Het Missale Sinaiticum is een recentelijk ontdekt Oudkerkslavisch handschrift (zie Tarnanidis 1988: 103-108)”.

9.2 Plaats bij een literatuurverwijzing in de tekst achter de betreffende persoon tussen haakjes het jaartal van uitgave. Als van een persoon meerdere werken uit één jaar geciteerd worden, onderscheid deze dan door middel van kleine letters achter het jaartal. Geef indien nodig achter het jaartal ook de betreffende bladzijde(n) van de publicatie aan; jaartal en bladzijde(n) worden gescheiden door een dubbele punt en vervolgens een spatie.

Voorbeelden

“Trubetzkoy (1954) beweert dat ...”

“Volgens Van der Meulen (1959a) moet ...”

“Bij Leffeldt (1984: 23) lezen we dat ...”

“Een andere opvatting vind je bij Jakobson (1967b: 47-59, 68-74).”

10. Literatuurlijst

10.1 Rangschik de literatuurlijst alfabetisch op de achternaam van de auteur, en rangschik meerdere publicaties van één persoon chronologisch. Je hoeft bij het alfabetiseren niet op diacritische tekens te letten.

Voorbeeld

Cejtlin, Češko, Chaplin, Cibulka; Šaxmatov, Ščedrin, Sluga

10.2 Citeer eigennamen in de moedertaal van de betreffende persoon; zie echter de noot bij 7.2. Plaats indien nodig hierachter de eigenaam zoals gebruikt in de publicatie tussen vierkante haakjes.

10.3 Titels van boeken of periodieken worden gecursiveerd of onderstreept. Titels van artikelen worden gekenmerkt doordat ze niet cursief of onderstreept zijn; sommigen zetten de titels van artikelen tussen enkele of dubbele aanhalingstekens.

10.4 Bij een verwijzing naar boeken moet de plaats van uitgave (zoals geschreven op het titelblad) vermeld worden. Het is – althans voor een werkstuk – niet nodig om de uitgever te noemen. Indien een boek deel uitmaakt van een serie, plaats dan de naam van deze serie en het betreffende serienummer tussen haakjes achter de titel van het boek.

10.5 Bij een verwijzing naar artikelen moeten achter de titel van het tijdschrift het betreffende nummer en de betreffende bladzijden vermeld worden. Het is niet nodig om de plaats van uitgave of de uitgever te noemen. Indien een artikel is verschenen in een verzamelband, congresband, feestschrift (gewoonlijk aangeduid met de Duitse afkorting “Fs.” = “Festschrift” of “Gs.” = “Gedenkschrift”), vermeld dan wel de plaats van uitgave. Geef bovendien tussen haakjes de namen aan van de redactieleden (aangeduid met “red.” of “ed.”). Bestaat de redactie uit meer dan drie namen, geef dan alleen de eerste naam met daarachter de afkorting “e.a.” of “et al.”.

10.6 Geef titelloze recensies aan met “Recensie” (in het Engels “Review”) en vervolgens de nodige bibliografische gegevens.

10.7 Markeer niet geraadpleegde literatuurverwijzingen door “non vidi” (= ‘niet gezien’) erachter te plaatsen.

VOORBEELD VAN EEN LITERATUURLIJST (UIT: [STYLESHEET SSGL](#))

Barentsen, Adrian

2003 “O pobuditel’nyx konstrukcijax s ispolnitelem 1-go lica”. In: Jos Schaeken, Peter Houtzagers, Janneke Kalsbeek (eds.), *Dutch Contributions to the Thirteenth International Congress of Slavists, Ljubljana: Linguistics* (SSGL 30), 1-33. Amsterdam-New York: Rodopi.

Comrie, Bernard

1976 *Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: Cambridge University.

- Coulmas, Florian (ed.)
 1986 *Direct and Indirect Speech* (Trends in Linguistics 31). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Ekblom, Richard
 1951 *Die frühe dorsale Palatalisierung im Slavischen* (Skrifter utgivna av Kungl. Humanistiska Vetenskapssamfundet i Uppsala 39/2). Uppsala: Almqvist & Wiksell, and Wiesbaden-Leipzig: Otto Harrassowitz.
- Ickler, Nancy
 1977 "Topicalization and relativization in Old Russian". In: Kenneth Whistler et al. (eds.), *Proceedings of the 3rd Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 656-669. Berkeley: Berkeley Linguistics Society.
- Jacobs, Andreas, and Andreas H. Jucker
 1995 "The historical perspective in pragmatics". In: Andreas H. Jucker (ed.), *Historical Pragmatics: Pragmatic Developments in the History of English* (Pragmatics and Beyond, New Series 35), 3-33. Amsterdam: John Benjamins.
- Kieckers, E.
 1920 "Zum 'pleonastischen' *inquit*". *Glotta* 10, 200-209.
 Kiparsky, Valentin
 1967 *Russische historische Grammatik. II: Die Entwicklung des Formensystems*. Heidelberg: Winter.
- Machek, Václav
 1954 Review of Ekblom 1951. *Zeitschrift für slavische Philologie* 22, 223-226.
 1968 *Etymologický slovník jazyka českého*. 2nd ed. Praha: Academia.
- Press, J. Ian
 1986 *Aspects of the Phonology of the Slavonic Languages. The Vowel y and the Consonantal Correlation of Palatalization* (SSGL 7). Amsterdam: Rodopi.
- SRJa XI-XVII*
 1975– *Slovar' russkogo jazyka XI-XVII vv.* R.I. Avanesov et al. (eds.). Moskva: Nauka.
- Uspenskij [Uspensky], B.A.
 1973 *A Poetics of Composition: The Structure of the Artistic Text and Typology of a Compositional Form*. Valentina Zavarin and Susan Wittig (trans.). Berkeley: University of California.
- Zaliznjak, A.A.
 1986a "Novgorodskie berestjanye gramoty s lingvističeskoj točki zrenija". In: V.L. Janin and A.A. Zaliznjak (eds.), *Novgorodskie gramoty na bereste: Iz raskopok 1977-1983 gg.*, 89-219. Moskva: Nauka.
 1986b "Slovoukazatel' k berestjanym gramotam". In: V.L. Janin and A.A. Zaliznjak (eds.), *Novgorodskie gramoty na bereste: Iz raskopok 1977-1983 gg.*, 260-306. Moskva: Nauka.